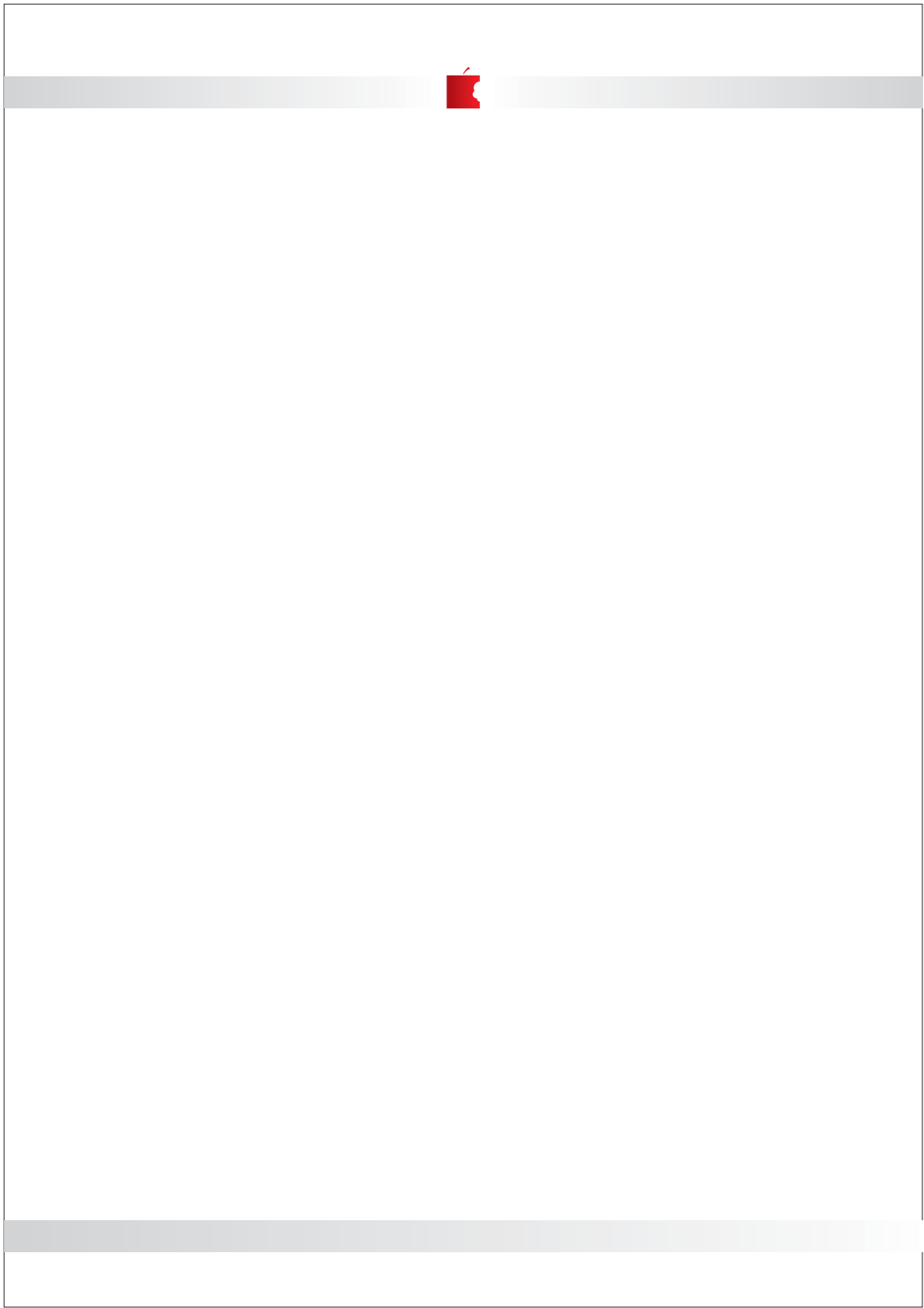

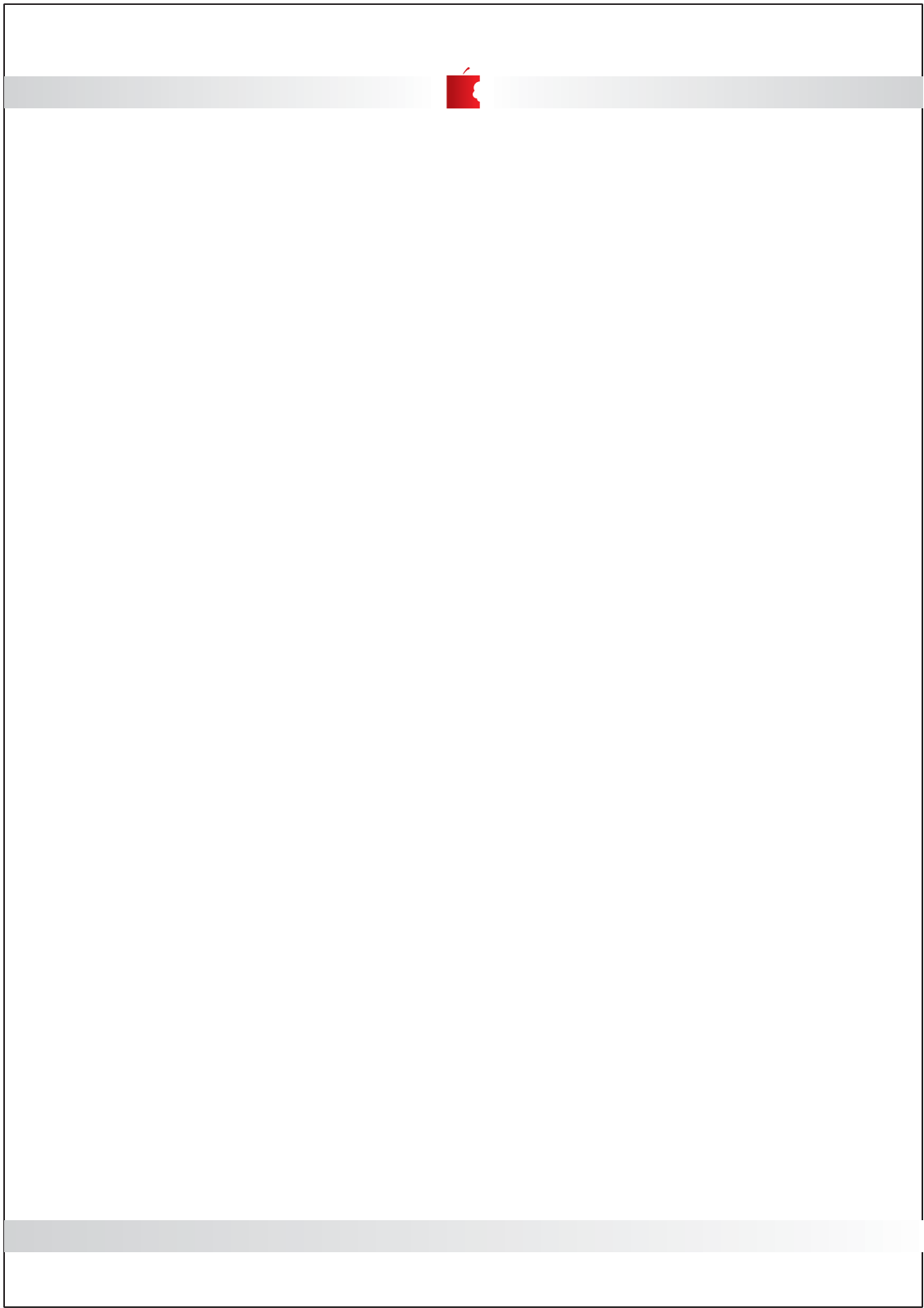
KRATAK PREGLED
VISOKOG OBRAZOVANJA
U REPUBLICI HRVATSKOJ

siječanj 2008. godine

UVOD	5
VISOKA UČILIŠTA	6
SVEUČILIŠNI STUDIJI	7
STRUČNI STUDIJI	9
UPISI	11
STUDENTI	12
INSTITUCIONALNI OKVIR	14
AKREDITACIJA U VISOKOM OBRAZOVANJU	15
BOLONJSKI PROCES	16
OSIGURAVANJE KVALITETE	17
AGENCIJA ZA ZNANOST I VISOKO OBRAZOVANJE	18

Uvod

Visoko obrazovanje u Hrvatskoj nalazi se usred značajnog procesa reforme. Posljednjih nekoliko godina sustav visokog obrazovanja doživio je mnogobrojne dalekosežne preinake s različitim stupnjem učinkovitosti. Bolonjski proces donio je važne promjene u sustavu: uvođenje 3 ciklusa studija (preddiplomski, diplomski i poslijediplomski studij), binarnog sustava (sveučilišni i stručni studij), zatim uvođenje sustava osiguravanja kvalitete na visokim učilištima, ECTS bodova te pripreme za donošenje hrvatskoga kvalifikacijskog okvira. Promjene takvoga značaja ipak zahtijevaju dulje razdoblje kako bi se unutar akademske zajednice prihvatila nova situacija. Prilagodba sustava europskim i svjetskim standardima te njegova svojevrsna dinamizacija s ciljem preobrazbe hrvatskog društva u društvo znanja pretpostavlja visoki stupanj kooperativnosti svih dionika koji nude i trebaju visoko obrazovanje. On nije samo unutarnja stvar akademske zajednice iako velikim dijelom počiva na novom viđenju i uspostavljanju kulture kvalitete unutarnje.

Ovaj kratki pregled nužno je tek presjek trenutačnog stanja u sustavu koji se nalazi u razdoblju tranzicije, ali je prihvaćanjem načela Bolonjske deklaracije zacrtao okvire dugoročnijih obilježja.

Visoka učilišta

U Hrvatskoj djeluje sedam **sveučilišta**, 14 **veleučilišta** i 24 **visoke škole**. Sastavnice sveučilišta u Zagrebu, Splitu, Osijeku i Rijeci čine uglavnom fakulteti, dok su sveučilišta u Zadru, Dubrovniku i Puli organizirana na odjelnom principu. U sklopu zagrebačkoga, splitskoga, osječkoga i riječkog sveučilišta djeluje 76 sastavnica (fakulteta, odjela, sveučilišnih centara). Zagrebačko sveučilište čine 34 sastavnice, Splitsko sveučilište 15 sastavnica, Riječko 10 sastavnica, a Osječko njih 17. U posljednje tri godine osnovano je 5 novih veleučilišta u Kninu, Vukovaru, Gospiću, Šibeniku i Slavonskom Brodu te jedno sveučilište - ono u Puli. U Hrvatskoj djeluje 21 privatna visoka škola i 2 privatna veleučilišta.

Zadnjih je godina zamjetan porast broja novoosnovanih visokih učilišta. Sa svrhom što ravnomjernijeg razvoja visokog obrazovanja u Hrvatskoj i sprječavanja osnivanja novih institucija bez opravdanog razloga i adekvatnih uvjeta Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje donijelo je dokument *Projekcija mreže visokih učilišta u Republici Hrvatskoj*. Njime su predviđeni uvjeti i kriteriji za osnivanje novih visokih učilišta.

Sveučilišni studiji

Završetkom preddiplomskoga sveučilišnog studija stječe se akademski naziv sveučilišnog prvostupnika/ice (baccalaureus/baccalaurea, univ. bacc.). Preddiplomski studij u pravilu traje 6 semestara i njegovim završetkom stječe se 180 ECTS bodova. Postoje i iznimke, pa tako neki sveučilišni preddiplomski studijski programi, poput preddiplomskog studija ekonomije na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, traju 8 semestara i njihovim se završetkom stječe 240 ECTS bodova. U takvim slučajevima diplomski studij traje dva semestra.

Završetkom diplomskoga sveučilišnog studija stječe se akademski naziv magistra struke (mag. uz naznaku struke). On u pravilu traje 4 semestra i njegovim završetkom stječe se 120 ECTS bodova.

U nekim strukama, poput medicine, prava, veterine i odgojnih znanosti, provode se integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studiji u trajanju od 5 do 6 godina. Završetkom diplomskog sveučilišnog studija medicine, stomatologije ili veterine stječe se akademski naziv doktora uz naznaku struke.

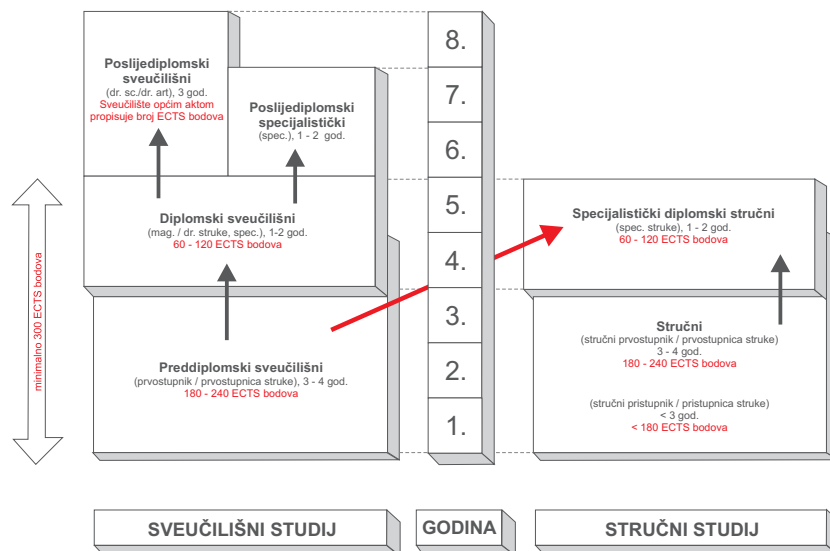
Poslijediplomski studiji dijele se na specijalističke i doktorske studije. Specijalistički studiji namijenjeni su specijalizaciji u struci i mogućnosti zapošljavanja na tržištu rada visokospecijalizirane radne snage, a traju jednu do dvije godine. Njihovim završetkom stječe se akademski naziv sveučilišnog specijalista (univ. spec.). Doktorski studiji traju tri godine i namijenjeni su znanstveno-istraživačkom usavršavanju s ciljem postizanja znanstvene izvrsnosti, ali i kadrovske obnove sustava visokog obrazovanja. Završetkom dokorskog studija i obranom disertacije stječe se akademski stupanj doktora znanost ili doktora umjetnosti (dr. sc., dr. art.).

Hrvatski je sabor izglasavanjem Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju u srpnju 2007. stvorio sve potrebne preuvjete za uspostavljanje doktorskih studija u Republici Hrvatskoj. Reforma visokog obrazovanja predviđa nestajanje magisterija kao akademskog stupnja te znanstveni poslijediplomski studij želi afirmirati trogodišnje doktorske programe kao najviši obrazovni ciklus i akademski stupanj.

Doktorski studiji stvaraju bazu iz koje se regrutira budući nastavnički kadar i doktorande pripremaju za karijeru na sveučilištu ili znanstveno-istraživačkim institutima. Jedan je od ključnih ciljeva ustrojavanja doktorskih studija postići bolju povezanost znanosti i istraživanja s gospodarstvom te povećanje ulaganja gospodarstva u istraživanje i razvoj.

Shema studija u RH

Izvor: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa

Stručni studiji

Binarnim sustavom visokog obrazovanja uspostavljeni su stručni studiji koji bi se od 2010. godine trebali izvoditi isključivo na veleučilištima i visokim školama. Završetkom stručnog studija u trajanju kraćem od tri godine stječe se stručni naziv stručni pristupnik/ica (pristup. uz naznaku struke). Završetkom stručnog studija u trajanju od najmanje tri godine, kojim se stječe najmanje 180 ili više ECTS bodova, osoba stječe stručni naziv stručni prvostupnik/ica (baccalaureus/baccalaurea).

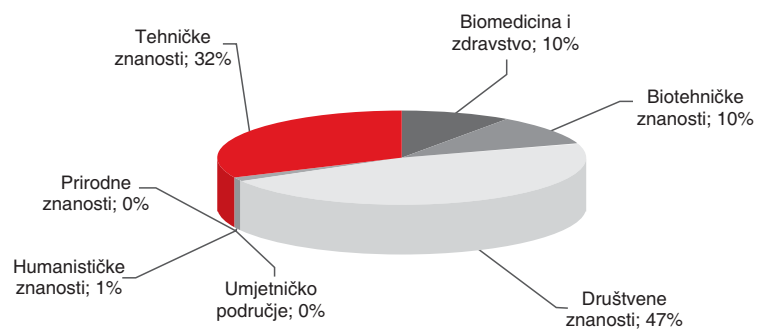
Završetkom specijalističkoga diplomskog stručnog studija stječe se stručni naziv stručni specijalist/ica (struč. spec.), a studij traje od 1 do 2 godine. Binarnim sustavom omogućena je prohodnost i prelazak s jednoga na drugi tip studija uz određene uvjete propisane od visokih učilišta. Na veleučilištima i visokim školama ne izvode se poslijediplomski studiji.

Distribucija studijskih programa prema znanstvenim područjima
(podaci se odnose na ak. god. 2005/2006.; ne uključuje poslijediplomske studije)

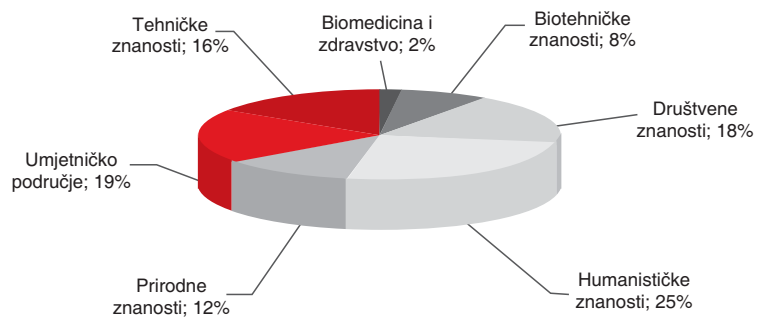
Znanstveno područje	Broj studijskih programa po područjima			Distribucija programa po područjima u %		Udio stručni	Udio sveučilišni
	Stručni studiji	Sveučilišni studiji	Ukupno	Stručni studiji	Sveučilišni studiji		
Biomedicina i zdravstvo	17	14	31	10%	2%	55%	45%
Biotehničke znanosti	16	55	71	10%	8%	23%	77%
Društvene znanosti	78	119	197	47%	18%	40%	60%
Humanističke znanosti	2	163	165	1%	25%	1%	99%
Prirodne znanosti	0	81	81	0%	12%	0%	100%
Umjetničko područje	0	125	125	0%	19%	0%	100%
Tehničke znanosti	52	107	159	32%	16%	33%	67%
Ukupno	165	664	829	100%	100%	20%	80%

Distribucija stručnih studija prema područjima

Distribucija sveučilišnih studija prema područjima

Upisi

U Hrvatskoj se 2007. godine učenicima srednjih škola (gimnazija i strukovnih škola), a budućim studentima, nudila mogućnost upisa na 151 stručni studijski program, 312 sveučilišnih preddiplomskih studijskih programa te 36 sveučilišnih integriranih studijskih programa.

Upisne kvote donose Senati sveučilišta na prijedlog fakulteta te vijeća veleučilišta i vijeća visokih škola. Uvjete za upis određuju sama visoka učilišta, a upis studenata provodi se putem prijamne procedure koja u pravilu uključuje vrednovanje uspjeha iz srednje škole i uspjeh na prijamnom ispitu. Prijamni ispit studentu obično donosi 60 posto, a uspjeh iz srednje škole 40 posto bodova - najčešće se uzimaju u obzir završne ocjene četiriju razreda i ocjene iz relevantnih predmeta. Filozofski fakultet uveo je 2004. posebnu vrstu prijamnog ispita na kojemu kandidati za sva 34 preddiplomska studijska programa na tom fakultetu pišu jedinstveni test iz opće kulture, znanja hrvatskog jezika i test inteligencije. Takvu vrstu prijamnog ispita preuzimaju i neka druga visoka učilišta.

U 2009. godini uvodi se državna matura za učenike završnih razreda gimnazija i četverogodišnjih strukovnih škola koja bi u idealnom slučaju trebala zamijeniti prijamne ispite na visokim učilištima. Na državnoj maturi učenici će biti ispitivani iz 3 obvezatna predmeta - hrvatskog jezika, matematike i stranog jezika te iz onih izbornih predmeta koji su im potrebni za upis na željeno visoko učilište.

Studenti

U Hrvatskoj trenutno studira više od 160 000 studenata. Sveučilište u Zagrebu najveće je i najstarije u Hrvatskoj, osnovano 1669. godine, i na njemu studira oko 65 000 studenata.

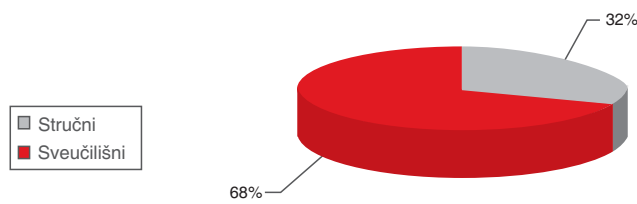
Sljedeći prikazi odnose se na različite vrste zastupljenosti broja studenata prema vrsti studija, prema regijama i znanstvenim područjima (u akademskoj godini 2005/2006). Treba istaknuti da je najveći broj studenata (više od 50 %) upisan na studijske programe društvenih znanosti. Tu se najčešće radi o programima ekonomije, menadžmenta i prava.

Struktura studenata prema vrsti studija

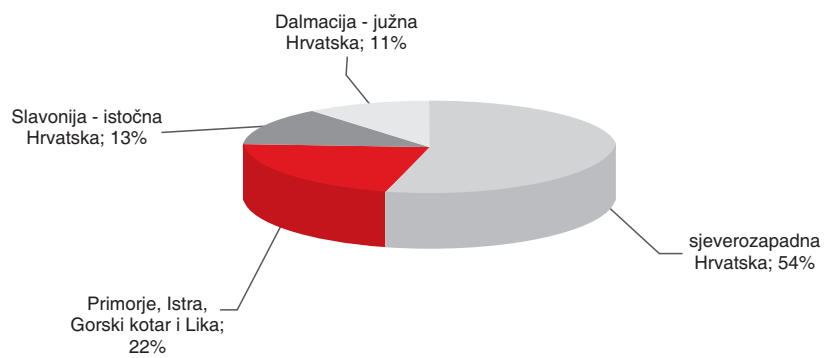
Upisani studenti po vrstama studija i načinu studiranja			Udio studenata po vrstama studija u postotku		
Vrsta studija	Ukupno upisani	Redoviti studenti	Ukupno upisani	Samo redoviti studenti	Redoviti studenti u ukupnom broju upisanih po vrstama studija
Stručni	51.801	28.094	32%	23%	54%
Sveučilišni	110.140	92.565	68%	77%	84%
Ukupno	161.941	120.659	100%	100%	75%

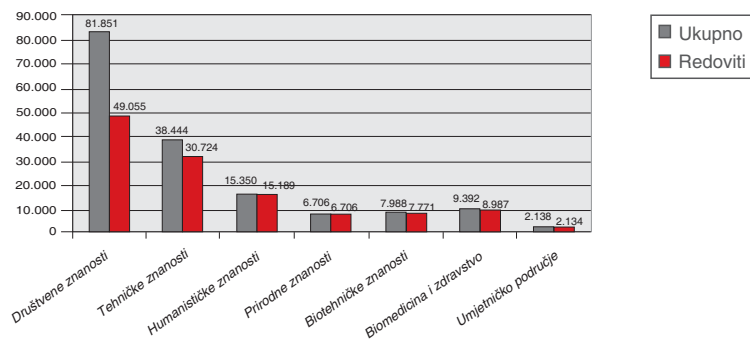
Udio ukupnog broja upisanih studenata u stručnim i sveučilišnim studijima - grafički prikaz

Regionalna raspodjela studenata prema mjestu studiranja

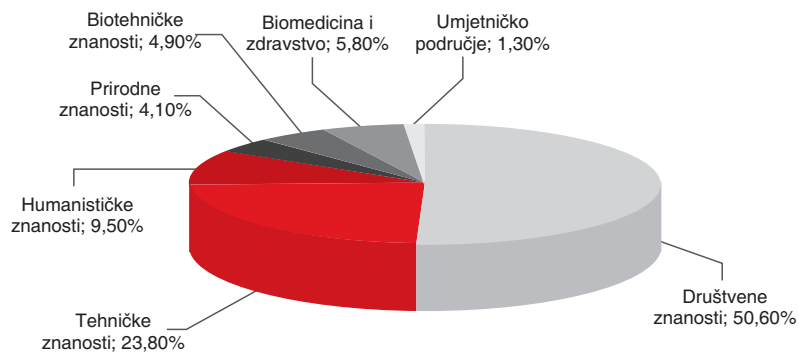

Broj studenata prema znanstvenim područjima

Prikaz udjela ukupnog broja studenata prema znanstvenim područjima u postocima

Institucionalni okvir

Područje visokog obrazovanja u Hrvatskoj regulirano je Zakonom o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju iz 2003. godine s izmjenama i dopunama iz 2004. i 2007. godine. Uz Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, strateško je tijelo zaduženo za područje visokog obrazovanja Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje. Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje ima predsjednika i 12 članova koje imenuje Hrvatski sabor na prijedlog Vlade Republike Hrvatske vodeći računa o zastupljenosti predstavnika iz područja znanosti i umjetnosti, te regija i o zastupljenosti predstavnika gospodarstva. Ministar znanosti i obrazovanja u Vladi Republike Hrvatske je prof. dr. sc. Dragan Primorac. Predsjednik Nacionalnog vijeća za visoko obrazovanje je prof. Frano Parać. Važna institucija u hrvatskom visokoobrazovnom sustavu jest Agencija za znanost i visoko obrazovanje (vidi poglavlje o Agenciji).

Akreditacija u visokom obrazovanju

Na osnovi Zakona iz 1993. godine Hrvatska je uvela sustav akreditacije i periodičkog vrednovanja visokih učilišta i studijskih programa od nezavisnog tijela Nacionalnog vijeća za visoko obrazovanje. Takvo je Nacionalno vijeće istovremeno bilo i glavno strateško tijelo u sustavu visokog obrazovanja i tijelo koje donosi sve akreditacijske preporuke. Vrednovanje i akreditaciju visokoobrazovnih institucija i studijskih programa Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje provodi uz stručnu pomoć Agencije za znanost i visoko obrazovanje. Nakon postupka vrednovanja od stručnih povjerenstava ili recenzenata koje imenuje Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje Nacionalno vijeće, u slučaju pozitivne ocjene ispunjavanja kriterija, Ministarstvu upućuje preporuku za izdavanje dopusnice za rad vrednovanoj visokoobrazovnoj ustanovi, tj. dopusnice za izvođenje vrednovanog studijskog programa.

U Hrvatskoj su dosad bile provedene dvije vrste vrednovanja sustava visokog obrazovanja: institucionalno vrednovanje i vrednovanje studijskih programa. Institucionalno vrednovanje provodilo se do 2004. godine kada je vjerodostojnica izdana za 32 visoka učilišta i 5 odjela. U razdoblju od 2008. do 2010. planira se provođenje novog ciklusa vrednovanja visokih učilišta. U tome će ciklusu vrednovanja osobita pozornost biti posvećena kvaliteti nastave, kadrovskoj, prostornoj i materijalnoj opremljenosti visokih učilišta i uspostavi učinkovitih sustava osiguravanja kvalitete na njima. Prema planu Nacionalnog vijeća za visoko obrazovanje predviđeno je da u 2008. godini stručna povjerenstva vrednuju 32 visoka učilišta.

Svi novi studijski programi moraju proći postupak vrednovanja koji provode Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje i Agencija za znanost i visoko obrazovanje. Na temelju pozitivne preporuke Vijeća, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa izdaje dopusnicu. Od 2005. godine provodi se vrednovanje svih studijskih programa usklađenih s bolonjskim načelima (vidi poglavlje "Bolonjski proces").

Bolonjski proces

Hrvatska je jedna od prvih potpisnica Bolonjske deklaracije i svih daljnjih *follow-up* dokumenata. Temeljiti primjena Bolonjske deklaracije u Hrvatskoj je započela 2005. godine kada još nije bio razvijen cjelovit i odgovarajući sustav osiguravanja kvalitete. Štoviše, prilagodba studijskih programa bolonjskim pravilima izvedena je brzo, u roku u kojem je teško zamisliti njezinu posve uspješnu provedbu. Tada je u nekoliko mjeseci vrednovano više od 900 studijskih programa. Svi studijski programi koji se izvode na hrvatskim visokim učilištima, i svi novopredloženi programi, usklađeni su s bolonjskim načelima i vrednovani od Nacionalnog vijeća za visoko obrazovanje uz stručnu potporu Agencije za znanost i visoko obrazovanje.

Taj je pothvat označio bitnu prekretnicu u sustavu visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj iako zbog kratkoće rokova nije mogao biti stavljen naglasak na kvalitetu, nego se akreditacija programa provodila s obzirom na stručnu ocjenu recenzenata (*peer review*) te neke osnovne zahtjeve u pogledu kadrovskih, prostornih i materijalnih resursa visokih učilišta. Dosadašnja iskustva upozoravaju na probleme, ali i na nužna poboljšanja koja se i čine.

Temeljna je svrha bolonjske reforme postavljanje studenta u središte obrazovnog procesa, poboljšanje kvalitete studija te omogućavanje mobilnosti studenata pomoću uvođenja ECTS bodova i usklađivanjem strukture studijskih ciklusa. Stoga se upravo aspekt osiguravanja i promicanja kvalitete pomiče u središte zanimanja tijekom daljnjeg rada na razvoju cjelokupnoga visokoškolskog sustava i njegova uključivanja u Europski prostor visokog obrazovanja.

Osiguravanje kvalitete

Važnost Bolonjskog procesa, povećanje autonomije, a s njom i odgovornosti, te institucionalizacija visokog obrazovanja potaknuli su pokretanje područja osiguravanja kvalitete kao jednog od bitnih čimbenika usporedivosti kvalitete studijskih programa, uvođenja zajedničkog obrazovnog sustava i mobilnosti studenata i nastavnika.

U Hrvatskoj postoje ustanove visokog obrazovanja koje su uvele mehanizme unutarnjeg osiguravanja kvalitete do različitih razina - uglavnom one institucije čije projekte je financirala Nacionalna zaklada za znanost - no većina je institucija još uvijek na početku tog procesa. One zasigurno trebaju vremena i pomoć kako bi bile sposobne uspješno ispuniti zadatke početnoga razdoblja i razviti djelotvoran sustav osiguravanja kvalitete na svojim visokim učilištima.

Polazna je osnova usavršavanja sheme osiguravanja kvalitete u Hrvatskoj Bolonjska deklaracija i prateća dokumentacija poduprta od ministara europskih zemalja koje su se priključile Europskom prostoru visokog obrazovanja (EHEA). Temeljni su europski dokument u tom kontekstu „**Standardi i smjernice osiguravanja kvalitete Europskog prostora visokog obrazovanja**“ (skraćeno ESG) prihvaćeni u svibnju 2005. na Ministarskoj konferenciji u Bergenu. *Standardi i smjernice* prihvaćeni su kao strateški dokument i u Hrvatskoj odlukom Nacionalnog vijeća za visoko obrazovanje od 17. svibnja 2006. godine.

Bez obzira na točnu strukturu i uspostavu budućega nacionalnog sustava osiguravanja kvalitete u Hrvatskoj, njezin nezaobilazni i temeljni čimbenik svakako mora biti **organizacijska i operativna samostalnost** tijela odgovornog za vanjsko osiguravanje kvalitete na nacionalnoj razini.

Agencija, a posebice njezin Odjel za osiguravanje kvalitete, pomaže visokim učilištima na uspostavljanju djelotvornih mehanizama osiguravanja kvalitete organizacijom mnogobrojnih stručnih seminara u okviru projekta CARDS 2003 na kojima sudjeluju stručnjaci za osiguravanje kvalitete u visokom obrazovanju iz inozemstva.

Agencija za znanost i visoko obrazovanje

Agencija za znanost i visoko obrazovanje osnovana je Uredbom Vlade Republike Hrvatske 15. srpnja 2004. godine, a s radom počinje **8. ožujka 2005.** kada je registrirana pri Trgovačkom sudu u Zagrebu. Ravnateljica Agencije za znanost i visoko obrazovanje je prof. dr. sc. Jasmina Havranek. Jedna je od glavnih zadaća Agencije znanost i visoko obrazovanje brinuti se za uspješno funkcioniranje Nacionalnog vijeća za visoko obrazovanje, Nacionalnog vijeća za znanost, Savjeta za financiranje znanosti i visokog obrazovanja, Odbora za etiku u znanosti i visokom obrazovanju, 7 područnih vijeća, 22 matična odbora te stručnih povjerenstava.

U tom smislu **zadaće Agencije** čine stručni i administrativni poslovi u postupcima vrednovanja znanstvenih organizacija i visokih učilišta, odobravanja studijskih programa na visokim učilištima, vrednovanja sustava za osiguravanje kvalitete na visokim učilištima, postupcima priznavanja inozemnih obrazovnih kvalifikacija uključivanja sustava znanosti i visokog obrazovanja u međunarodni sustav, povezivanja s Europskom udrugom za osiguravanje kvalitete u visokom obrazovanju (ENQA) te stvaranja i održavanja nacionalnih baza podataka o sustavu znanstvene djelatnosti i visokog obrazovanja.

Budući da je ključna ustanova zadužena za pitanja osiguravanja kvalitete u visokom obrazovanju, ulogu Agencije čine i:

- vanjsko osiguravanje kvalitete visokog obrazovanja uključujući osmišljavanje metoda, postupaka, standarda i kriterija te stvarno provođenje vrednovanja (evaluacija/akreditacija /audita),
- savjetovanje i pomoć ustanovama visokog obrazovanja u području kvalitete,
- pružanje informacija o kvaliteti visokog obrazovanja svim partnerima i javnosti, uključujući redovite disciplinane ili sektorske analize,
- praćenje međunarodnog razvoja, međunarodno umrežavanje/povezivanje,
- priprema radova za raspravu, predlaganje razvojnih politika.

Izdavač:

Agencija za znanost i visoko obrazovanje

Za izdavača:

prof. dr. sc. Jasmina Havranek

Pripremili:

Agencija za znanost i visoko obrazovanje
Odjel analitike i statistike

Savska cesta 41/8, 10000 Zagreb
tel.: 01/ 6274 800; fax.: 01/ 6274 801
e-mail: ured@azvo.hr, analitik@azvo.hr
www.azvo.hr

Grafička obrada, dizajn i tisak:

GRADUS d.o.o., Sesvete

Naklada:

300 primjeraka

Zagreb, siječanj 2008.

